

Základy výuky češtiny jako druhého/cizího jazyka pro děti (jaro 2018)

Mgr. Linda Doleží, Ph.D.

Seminář 7

Čeština jako druhý/cizí jazyk pro náctileté

Na začátku lekce či vyučovací hodiny je třeba vědět, odkud kam společně půjdeme, jaký je cíl (clear learning objectives, Pachler, 2014, str. 176). Žáci musí vědět, co dělají a proč to dělají, a ideálně i jak toho mohou využít v praxi, a to v praxi z jejich perspektivy.

» Zaujmout – co náctileté nezaujme, jako by neexistovalo. Je důležité vybrat zajímavé a autentické výukové materiály, relevantní nejen co do obsahové stránky, ale také co do formálního uchopení. Tedy materiály nové a aktuální, bohaté a multimodální. A pokud je to jen trochu možné, pokusit se překvapit nečekaným a nepředvídatelným.

» Navázat na jejich realitu a jejich vnímání světa, využívat digitální nástroje a internet. O náctiletých se občas mluví jako o digitalních „rodilcích“ (Digital Natives) (Deubel, 2010, str. 4). Termín zavedl Prensky (2001) a zdůraznil tak fakt, že se náctiletí v dnešní době učí jiným způsobem, a to právě z důvodu užívání techniky od raného dětství. Nemyslí lineárně (sekvenčně), ale paralelně, a důležité jsou mimo jiné vizuální podněty (video, obrázky).

» Udržet pozornost, nadšení a pílí a přenést díl zodpovědnosti za výuku na ně samotné, např. tím, že jsou to oni, kdo vyberou téma, píseň, otázku, vymyslí hru apod. (Espino, 2016). Deubel (2010) poukazuje i na důležitost nasměrovat žáky mimo třídu, tzn. dát jim možnost samostatně pracovat se zdroji, které nejsou typické pro třídní prostředí, které budou záviset na jejich výběru a budou aktuální a zajímavé.

» Motivovat a pomoci jim chápat, proč se něčím zabývat. Období dospívání je komplikované tím, že mnoho energie organismus vynakládá právě na tuto změnu. Aby byly aktivity pro náctileté zajímavé, musí se jich bezprostředně týkat, pomáhat jim porozumět jejich aktuálnímu stavu, nabízet odpovědi na otázky, které si bezprostředně kladou. Blíže k motivaci viz např. Galton et al. (2009), Borecká (2013) a Jelínková (2013).

» Nastavovat mantinely (hranice, disciplína). Jestliže náctiletí nebudou vědět, že jste to vy, kdo skupinu řídí, rychle převezme její organizaci její přirozený vůdce. S náctiletými musíte nesmlouvavě trvat na požadavcích, které jste stanovili, a musíte být připraveni, že i v přátelském prostředí se je budou snažit neustále posouvat. Svě požadavky proto dobře promýšlejte, aby byly odůvodněné a realistické.

» Bavit se a smát se. Odlehčení a humor jsou pro výuku přímo klíčové. Citový život náctiletých je možné přirovnat k horské dráze. Velmi málo mladých lidí dospěje, aniž by proživalo období prudkých a nečekaných citových reakcí. Na první pohled je zjevná radost či smutek v různé míře, uvědomte si však, že to, co prožívá mladý člověk, se pohybuje na škále úzkost, strach, zlost, komplex méněcennosti, vášně, strach, naprosté štěstí. Úkolem učitele, který chce opravdu něčemu naučit, je mimo jiné vyrovnávat jejich vysoce citové zážitky. Proto je důležité, aby působil jako určitý

stabilizátor a právě humorem a klidem vyrovnával jejich pohyb po citové horské dráze. » Rozhýbat (myšlení, pokud možno i těla a hlavně vzduch). Jednou z oblastí, která doznává velkých změn, je oblast intelektuální. Připravte se na to, že budete neustále podrobování otázce „Proč?“, a také na to, že vám neustále, ve snaze prověřovat svůj intelektuální rozvoj ve světě abstraktního myšlení, odporují.

» Střídat různé formy práce – skupinová a ve dvojicích. Přestože disciplína pokulhává a spousta žáků využívá této formy práce k odpočinku, vyučující to nesmí vzdát a musí si na tuto formu práce žáky „připravit“ a „navést“. Budou pak skvěle fungovat a nabídnou tak žákům větší možnost „mluvit“ v přirozeném kontextu. Pro žáky mladšího školního věku je důležité, když mluví učitel, pro náctileté se však stává nejdůležitější, jsou-li zapojeni jako partneři do rozhovoru. Učitel náctiletých se musí více ptát než sám říkat.

» „Uspokojovat“ základní potřeby a respektovat individuální rozdíly mezi žáky. Mnohdy se tato jednoduchá poučka zdá být přímo neuskutečnitelná. Často učíme velké skupiny žáků, a to různých úrovní, co se jazykových kompetencí týče, a také různých osobností. Jako učitelé bychom však měli udělat vše pro to, abychom žáky poznali a otevřeli si tak cestu k smysluplnému vyučování. Co se potřeb týče, známá je pyramida základních potřeb amerického psychologa Abrahama Harolda Maslowa, jež pro nás může být inspirací.

Několik stručných rad:

1. Dovolte náctiletým být náctiletými. Neočekávejte dokonalost. Přerodové období nelze přeskočit, je třeba jej projít.
2. Vyhněte se napomínání jednotlivců před zbytkem skupiny. Takovýmto chováním je vystavujete posměchu a ztrátě pozice ve skupině. Do této oblasti patří v jazykové výuce i opravování chyb, které ve skupině náctiletých vyžaduje specifickou metodiku.
3. Dívejte se „za chování“, tedy na to, co je jeho příčinou.
4. Ze všeho nejdříve určete ve výuce „pravidla hry“.
5. Nenechte se rozčlílit a neztrácejte nervy.
6. Začleňte se do jejich skupiny a ved'te příkladem.
7. Pokud skupině přebývá energie, poskytněte jim příležitost ji uvolnit – možnost se vypovídat, žertovat, pokud energii nespoteřebují, nebudou připraveni se soustředit.
8. Snažte si zachovat smysl pro humor.
9. Učte se vnímat skupinu v jejích náladách a „vysílat na jejich frekvenci“.

Zdroj: Škodová, S., Doleží, L. (2016): Když učíme náctileté češtinu jako druhý/cizí jazyk. In: Doleží, L. (ed.): *Začínáme učit češtinu pro náctileté cizince (2. stupeň ZŠ a SŠ). Příručka pro lektorky a lektory.* AUČCJ, Praha. 9-16.